

Г. В. МЕЖЖЕРІНА

Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна
Електронна пошта: anvame1@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8900-577X>

НЕОФІЦІЙНИЙ АНТРОПОНІМ *ПЕТРЬ ГОУГНИВЬИ*.3¹

Стаття присвячена з'ясуванню мотиваційної основи, реконструкції референтних зв'язків, денотативних ознак неофіційного антропоніма *Петрѣ Гоугнивыи*, наявного в оригінальних і перекладних східнослов'янських писемних пам'ятках (Лаврентіївському літописі, «Хроніці Георгія Амартола», «Давньослов'янській кормчій XIV титулів» та ін.). Антропонім належить двом особам — Александрійському патріарху V ст. Петру III (Πέτρος Μογγός) і «літописному» римському ересіарху IX ст. Висловлено припущення про те, що Петро III отримав неофіційне ім'я за життя в середовищі монофізитів. Доведено, що у внутрішній формі неофіційного пропріального імені Μογγός і його перекладного відповідника *Гоугнивыи* знайшов відбиття перехід від оцінки людини за фізичними вадами до оцінки релігійно-етичної, від значення 'який має охриплий, неясний голос' до значення 'еретик'.

У зв'язку з реконструкцією денотативних ознак неофіційного антропоніма *Петрѣ Гоугнивыи* простежено його використання в писемних пам'ятках після XIII ст. та розглянуто низку дискусійних питань, серед яких походження «Промови філософа», час включення в літописну статтю сказання про Петра Гугнивого, факт існування римського папи на ім'я *Петрѣ Гоугнивыи*, етнічні корені ересіарха та ін. Показано, що Петро Гугнивий привніс у католицьке віросповідання еретичне вчення, зорієнтоване на язичницькі та іудейські догмати. Денотат другого компонента в неофіційному імені *Петрѣ Гоугнивыи* включає ознаки, які виникли в процесі переосмислення первинної семантики іє. *gou-(n-) та його континуантів. У східнослов'янських дериватах розвинулася семантика невдоволення, насміхання, зневаги. На той час, коли сказання про Петра Гугнивого було внесено в літописну статтю *988 р., у словотвірному гнізді з коренем **-гоу(г)-** уже відбувся перехід до культурної семантики. Денотативні компоненти етнокультурного плану, які входять до змісту антропоніма *Петрѣ Гоугнивыи*, у своїй сукупності повторюють семантичну структуру слова *еретик*. Поєднання історико-лінгвістичного аналізу з історико-культурологічним, урахування як історичних фактів, так і інформації, засвідченої в апокрифічних сказаннях і наукових версіях, дає підстави для того, щоб вважати «літописного» Петра Гугнивого реальною історичною особою.

Ключові слова: Київська Русь, неофіційний антропонім, семантика, історико-культурологічний аналіз, *Петрѣ Гоугнивыи*, Петро Монг.

¹ Початок див.: Мовознавство. 2020. № 5. С. 50–69; № 6. С. 3–21.

- StSl-94 Staroslavjanskij slovar' (po rukopisyam X–XI vekov). (1994). E. Blagova, R. M. Ceytlin, S. Gerodes etc. (Eds.). Moscow: Russkij yazyk. [In Russian].
- SKHRSl. Tolstoj I. I. (1957). Serbsko-horvatsko-russkij slovar'. Moscow: Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannyh i nacional'nyh slovarej. [In Serbian and Russian].
- Fasmer Fasmer M. Etimologicheskij slovar' russkogo yazyka: in 2 vols. Vol. 1. (2007). Moscow: Astrel' : AST. [In Russian].
- ChRS Cheshsko-russkij slovar': in 2 vols. Vol. 1. (1973). L. V. Kopecký. J. Filipec. O. Leška (Eds.). Moscow: Sovetskaya enciklopediya; Praha: Státní pedagogické nakladatelství. [In Czech and Russian].
- ESSYa Etimologicheskij slovar' slavyanskih yazykov. Praslavyanskij leksicheskij fond. Vol. 7. (1980). O. N. Trubachev (Resp. Ed.). Moscow: Nauka. [In Russian].

H. V. MEZHHERINA

National Aviation University
Kyiv, Ukraine
E-mail: anvame1@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8900-577X>

THE INFORMAL ANTHROPONYM *ПЕТРЪ ГОУГНИВЫИ*. 3

The article is devoted to finding out the motivational basis, reconstruction of reference connections, denotative features of an unofficial anthroponym *Петръ Гоугнивыи* available in the original and translated East Slavic written artifacts (the Lavrenty chronicle, «Chronicle of George Amartol», «Old Slavonic Kormchaia of 14 titles» etc.). The anthroponym belongs to two people — Patriarch Peter III of Alexandria V century (Πέτρος Μογγός) and the «chronicle» Roman heresiarch IX century. It is assumed that Peter III got an unofficial name among the Monophysites during his lifetime. It is proved that the transition from the assessment of a person by physical disabilities to religious and ethical assessment, from the meaning 'who has a hoarse, vague voice' to the meaning 'heretic' reflected in the internal form of the unofficial proprial name Μογγός and its translation equivalent *Гоугнивыи*.

The use of an informal anthroponym in written monuments after the thirteenth century has been traced in connection with reconstruction of denotative features of an unofficial anthroponym *Петръ Гоугнивыи*. A number of discussion issues were considered, including the origin of «Philosopher's Speech», time of inclusion of the legend of *Петръ Гоугнивыи* in the chronicle, fact of existence of Pope IX century by name *Петръ Гоугнивыи*, ethnic roots of the heresiarch, etc. It was shown that Peter Huhnyvyi introduced into the Catholic faith a heretical teaching focused on pagan and Jewish dogmas. Denotation of second component in an unofficial name *Петръ Гоугнивыи* includes characteristics that appeared at rethinking the original semantics of Indo-European root *gou-(n-) and its continuants. Semantics of dissatisfaction, mockery, disrespect developed in East Slavic derivatives. The transition to cultural semantics has already taken place in a word-forming nest with a root **-гоу(г)**- at a time when the legend of Peter Huhnyvyi was included in the chronicle article * 988. The ethnocultural denotative components which are included in the content of the anthroponym *Петръ Гоугнивыи*, in its entirety coincide with the semantic structure of the word *heretic*. Combination of linguistic analysis with historical and cultural analysis, taking into account historical facts and information contained in apocryphal legends and scientific versions, gives reason to believe that the «chronicle» Peter Huhnyvyi was the real historical person.

Keywords: Kyiv Rus', unofficial anthroponomy, semantics, historical and cultural analysis, *Петръ Гоугнивыи*, Peter Mongus.

Дата надходження до редакції — 20.12.20

Дата затвердження редакцією — 24.12.20